

УДК 316.344.32

Н. В. Коваліско
доктор соціологічних наук, професор,
професор кафедри історії та теорії соціології
Львівського національного університету імені Івана Франка
О. В. Сенюра
кандидат соціологічних наук,
викладач Технологічного коледжу
Національного університету «Львівська політехніка»

СПЕЦИФІКА Й МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЛІФТІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Одним із інструментів переміщення у соціальній структурі є соціальний ліфт, який дає людині змогу змінити свою позицію і просунутись вище завдяки її здібностям і соціальним зв'язкам. Соціальна мобільність, або соціальний ліфт, у найзагальнішому сенсі – це кровносна система сучасного суспільства, за допомогою якої його члени переміщуються з однієї соціальної групи (стану, класу) в іншу. Без ефективного соціального ліфта, без чіткої системи стимулів, що заохочують позитивну, відповідальну поведінку й карають за антисоціальні вияви, неможливо ні збудувати сучасне суспільство, ні запуснути механізми економічного зростання.

Соціальні ліфти в суспільстві не можуть виникнути самі по собі. Для їх появи потрібні як об'єктивні передумови, так соціальна й державна підтримка мобільності населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що в соціології розглядаються різні аспекти функціонування соціальних ліфтів. Однак у науковому арсеналі вітчизняної та світової соціології є колосальний теоретичний ряд у галузі дослідження соціальної мобільності й соціальних ліфтів як її механізмів загалом, який поданий у працях таких відомих учених, як П. Сорокін, Е. Гідденс, Т. Парсонс, С. Ліпсет, Дж. Мід і низка інших соціологів. Звичайно ж, велика заслуга в розробці цілісної концепції соціальної мобільності належить П. Сорокіну, який уперше вжив поняття «соціальний ліфт». Ці проблеми розглядають також М. Азізова, С. Агабабян, А. Акіндінова, М. Абрамова, Л. Беляєва, С. Бондарева, Л. Вдовиченко, Ю. Волкова, Е. Гонтмахер, М. Горшкова, А. Давидова, Д. Жмурова, Л. Зубанова, О. Єрмакова, Т. Котмакова, М. Купчина, А. Нізамов, В. Новіков, С. Просольченко, І. Попова, А. Рубцов, Н. Тихонов, О. Чупров, М. Ядов та ін. Однак низку аспектів проблеми розгляду соціальної мобільності й нерозривно пов'язаного з нею функціонування соціальних ліфтів ще недостатньо досліджено в соціологічному дискурсі.

Проблема значущості соціальних ліфтів у сучасних реаліях суспільства дуже актуалізувалася останнім часом, тому **метою статті** є аналіз концептуальних підходів до вивчення соціальних ліфтів, на основі яких з'ясувати їхню специфіку та феномен виникнення, а також проаналізувати освіту як один із найважливіших механізмів функціонування соціальних ліфтів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «соціальний ліфт» уперше використав П. Сорокін у контексті вертикальної соціальної мобільності, він називає соціальні ліфти каналами вертикальної циркуляції. Класик зоставив геометричні й соціальні простори, що характеризуються термінами «вищі та нижчі класи», «просування по соціальних сходинках», «соціальне становище», «соціальна дистанція», «соціальна піраміда», «соціальна ієрархія» [1, с. 299]. За його словами, соціальний простір аж ніяк не є чимось нерухомим, знаходиться в динаміці (інша справа, що ця динаміка може бути дуже повільною або швидкою, що залежить від історичних умов), у ньому відбуваються переміщення по ієрархічних сходинках вгору

або вниз, по горизонталі, що забезпечується соціальними ліфтами. Тобто, соціальний простір характеризується горизонтальними й вертикальними параметрами, що свідчить про його багатомірність і диференційованість. Можна стверджувати, що соціальний простір із його соціальною мобільністю й соціальними ліфтами необхідний для повсякденного функціонування та розвитку суспільства.

Іншого підходу дотримується Е. Гідденс, згідно з яким соціальна мобільність «позначає переміщення окремих людей чи груп із соціально-економічних позицій» [2, с. 221] й тісно пов'язана із кар'єрним зростанням. Заслугують на увагу наведені Е. Гідденсом порівняльні дослідження вертикальної мобільності й відповідних соціальних ліфтів, а також роботи щодо цієї проблеми П. Блау та О. Данкена, С. Ліпсета й Р. Бендикса [2, с. 222–223] у другій половині ХХ ст. Перша пара соціологів досліджувала соціальну мобільність усередині однієї країни – США, у результаті чого був зроблений висновок про досить інтенсивну соціальну вертикальну мобільність у силу швидкого зростання кількості місць для «білих комерційців», ніж збільшення місць для «синіх комерційців» [3]. Іншими словами, висхідна мобільність в індустріальному американському суспільстві була зумовлена потребою в кваліфікованих працівниках, що дало змогу дітям робітників, завдяки соціальним ліфтам, просунутися по соціальних сходинках і ввійти до числа «білих комерційців».

Друга пара соціологів провела широке міжнародне дослідження соціальної мобільності, здійснивши аналіз даних у восьми індустріальних країнах – Великобританії, Франції, Західній Німеччині, Швеції, Швейцарії, Японії, Данії та США [4]. Ці дослідження функціонування соціальних ліфтів виявили, що просування чоловіків із розряду «синіх комерційців» у групу «білих комерційців» не відрізняється в різних країнах і становить близько 30%. Потім з'явилися соціальні ліфти в інформаційну епоху, необхідні для появи соціальної групи «золотих комерційців», без яких неможливе використання інформаційно-комунікаційних технологій у глобальній фінансовій економіці.

Окрім класиків, які здебільшого звертали увагу на нерівність і соціальну мобільність і на те, як саме вона виявляється в суспільстві, натомість поверхово розглядали соціальні ліфти, маємо напрацювання вітчизняних соціологів. С. Агабабян займається вивченням соціальних ліфтів у Росії та виділила три причини їх зростання, серед яких найважливішими є зростання середнього класу [5, с. 63–75].

М. Абрамова досліджує освіту як канал соціальної мобільності й дотримується думки про те, що відбувається трансляція досвіду від старшого покоління до молодшого [6]. Натомість А. Акіндінова, В. Новіков та І. Попова розпрацьовують тему важливості та функціонування соціальних ліфтів у професійній самореалізації [7; 8; 9; 10].

Отже, поняття соціального ліфта характеризує зміни соціального статусу та місце перебування окремої людини в суспільстві. Поняття «соціальна мобільність» і «со-

ціальний ліфт» не є синоніми. Соціальна мобільність – явище, якість і ресурс індивіда, результат соціальної діяльності індивіда, критерій оцінювання його соціальної діяльності, активності як «вверх», так і «вниз», у горизонтальному й вертикальному напрямі. Соціальна мобільність виявляється у взаємодії її об'єктивних і суб'єктивних чинників, що перебувають у постійній взаємодії. Їх результатом є горизонтальний, вертикальний та інші типи мобільності людей у суспільстві. У свою чергу, об'єктивні й суб'єктивні чинники становлять дві підструктури в структурі соціальної мобільності індивіда [11, с. 93].

Соціальний же ліфт – явище, індивідуальна конфігурація вертикальної мобільності, індивідуальної траєкторії соціальної мобільності індивіда, що складається в самому процесі його взаємодії із соціальними інститутами, спільнотами, групами, функціонування яких, своєю чергою, здійснюється в межах процесу формування та розвитку соціальної мобільності індивіда в напрямі тільки «вверх». Соціальний ліфт – умовне найменування сукупності чинників, системи об'єктивних умов, принципів, вироблених громадськими інститутами й соціальними спільнотами, групами, закріплених у вигляді цілісної державної політики, що визначально впливають на формування вертикальної соціальної мобільності індивідів. Іншими словами, соціальний ліфт – власне «механізм соціальної мобільності», що заохочує конкуренцію індивідів і забезпечує мобільному індивіду напрям «вверх». Іншими завданнями цього механізму є відбір кращих; «фільтр» або захист суспільства від непрофесіоналів; управління можливостями людини: у суспільстві – соціальними можливостями, у професійній діяльності – професійними тощо. У такому випадку соціальні інститути, деякі соціальні організації та спільноти можуть уважатися «окремими механізмами» соціальних ліфтів (наприклад, М. Бендюков одним із «механізмів соціального ліфта» називає освіту [12]).

Часто соціальний ліфт є способом піднятися й допомогти в зайнятті більш привілейованого становища в суспільстві. Рухійшою силою дієвих соціальних ліфтів є зацікавлені сторони, якими є як держава, суспільство, що реалізують свою волю через інститути влади, соціальні інститути, так і сама людина, котра має до того ж розвинений комплекс професійно мобільних якостей. Важливість цих якостей підкреслив А. Володимиров, який указав, що «надзвичайно важливо те, що такий ліфт повинен стати свого роду «соціальним фільтром», через який могли б успішно пройти тільки патріотично налаштовані, думаючі люди, соціально активні, чесні, талановиті і працездатні» [13]. Можна припустити, що ключовими функціями подібного «фільтра» є функції відбору (підбору) й оцінювання. Варто зазначити, що А. Маркова неспроста профорієнтацію і профвідбір розуміє не як функції професійного середовища або принципи (функції) роботи соціальних ліфтів, а власне як соціальні інститути [14, с. 63–64].

П. Сорокін назвав вісім ліфтів, по яких люди пересуваються наверх по соціальній ієрархії суспільства: освіта, армія, церква, політика, мистецтво, засоби масової інформації, бізнес і сім'я. Сучасна соціологічна теорія додає до них державну службу, громадську діяльність, спорт і шоу-бізнес. На сьогодні М. Кастельс диференціює соціальні ліфти на два види: традиційне функціонування соціальних ліфтів, яке пов'язане з ієрархічною структурою суспільства, та горизонтальні соціальні ліфти, створені із використанням інформаційно-комунікативних мереж і віртуальних середовищ. Саме у світі віртуальності людина здатна створювати й використовувати соціальні ліфти, які пізніше можна запровадити в реалії суспільства [15].

Розглянувши класику та сучасну класифікацію соціальних ліфтів, звернімо увагу, що соціальний ліфт –

це суспільний механізм, який відповідальний за відбір у вищі верстви найбільш здібних осіб. Загалом соціальний ліфт виконує три функції: відбір найбільш соціально активних індивідів (підвищує діяльність еліти й, відповідно, усього суспільства); відбір у ряди еліти найбільш здібних представників суспільства із нижчих верств (це сприяє призупиненню соціальних протестів); для людей цінністю стає позиція, яка веде до успіху [16].

Розглянемо освіту як механізм функціонування соціальних ліфтів. І. Попова є однією із тих дослідниць, яка має значну кількість праць на тему професійної мобільності, а також освіти, впливу самоосвіти на функціонування соціальних ліфтів. Досліджуючи додаткову освіту як канал професійної мобільності, виділяє три види соціальної мобільності: підвищення кваліфікації, стажування і професійну перекваліфікацію. Можна зауважити, що ці три види можна зарахувати до самоосвіти або здобуття додаткових навиків. І. Попова розглядала професійну мобільність у двох напрямках: зміна соціально-професійного становища й характер перерозподілу працездатного населення в російській економіці [10].

І. Акіндінова визначає соціальний ліфт кризь призму самоактуалізації, акцент робить на тому, що людина повинна вчитись усе своє життя для покращення професійних навиків і зростання як усебічно розвиненої особистості. Самоактуалізація буває двох видів: професійне зростання (отримання нових знань, умінь, навиків за допомогою ситуацій, де вони затребувані) та особистісне зростання (наближення до розуміння сенсу особистого життя через досягнення, особистісний досвід, прагнення отримання демократії, незалежності, довіри) [7].

Дослідниця на прикладі піраміди А. Маслоу доводить, що людина, бажаючи самореалізуватись, використовує власний потенціал у корисних цілях, реалізує себе не лише як творча особистість, а й у професійній діяльності. Особистісне зростання – це внутрішній мотиватор розвитку, а соціальний і професійний – зовнішній. Особистість людини формується в її діяльності [7].

Досліджуючи освіту як канал соціальної мобільності, В. Новіков проаналізував сучасну освіту як механізм соціальної інтеграції. З одного боку, в Україні наявне позитивне зростання ролі інтелектуальної праці в економіці, а з іншого – це шестикратне відставання від розвинених країн. Дослідник говорить про те, що освіта як соціальний інститут не працює через те, що деякі її ланки просто не функціонують. Гостро проблема постає починаючи від дошкільних закладів, які є занадто ущільненими, відповідно, не всі діти мають рівноцінні можливості піти в певний заклад [8].

Російська дослідниця М. Абрамова звертає увагу на важливість освіти як соціального ліфта. Батьки заздалегідь думають про майбутнє дітей, а саме: де вони мають здобути середню освіту, які додаткові заняття їм потрібно відвідувати, у який університет і на який факультет піти навчатись, щоб після закінчення отримати хорошу роботу й мати забезпечене майбутнє. Загалом така стурбованість батьків спричинена урбанізаційними процесами, наслідком яких є розрив традиційних норм і поведінки. З одного боку, це свідчить про прогрес, але з іншого – виникає певна ізоляція суспільства, тому що у великому місті високій рівень відчуженості [6, с. 202].

Українська освіта на сьогодні перестає відігравати роль реально працюючого соціального ліфта, бути цінністю, провідним механізмом, що забезпечує динаміку вертикальної мобільності людини. Диплом про вищу освіту не завжди є конкурентною перевагою на ринку праці. Потрібен досвід роботи за фахом, тому диплом досить часто не є умовою отримання роботи, навіть низькооплачуваної. У такій ситуації людині досить важко планувати кар'єру, проектувати свій життєвий успіх [17].

Причинами цієї ситуації можуть бути такі:

1. В останні кілька десятиліть яскраво виражена тенденція «соціальної стратифікації» ліфтів, неухильного звуження доступу до того чи іншого ліфта потенційних цільових груп громадян.

2. Не менш типова для сучасного вітчизняного соціального простору свого роду сакральність (доступність обмеженому колу осіб), «непрозорість» основних правил убудовування в систему того чи іншого ліфта. Мінімум загальновідомих норм на практиці перетворюється на безкінечну низку забюрократизованих, формалізованих дій, інструкцій, умов і застережень низки офіційних осіб відповідної сфери, що дають змогу процвітати різним варіантам маніпулятивного управління пропускнуою здатністю того чи іншого ліфта.

3. Девальвація соціокультурного простору ресурсного забезпечення соціальної мобільності. Відомо, що місце в соціальній стратифікації визначається доступністю комплексу політичних, економічних і культурних ресурсів. Ці ресурси умовно розташовуються в так званих соціальних полях (за П. Бурдье). Значущими ресурсами соціально-політичного поля є такі: а) володіння владою, б) виконання управлінських функцій, в) керівництво людьми. Соціально-економічне поле становлять а) володіння власністю, у тому числі виробничою, б) управління власністю, в) доходи тощо. Соціокультурне поле формують а) рівень освіти, б) кваліфікація, професія, в) самоідентифікація, г) потреби, д) інтереси, е) цінності тощо.

4. Відсутність системних варіантів «розриву» тромбу «соціального ліфта» може призвести до появи своєрідного феномена сучасності, який може бути названий «соціальна катапульта», яка є яскравою ознакою деформації соціальних ліфтів в освітній і соціальній сфері, оскільки молоде покоління не розглядає процес тривалого професійного становлення в структурі того чи іншого «ліфта» як важливий зміст особистої діяльності. Пріоритет надається пошуку «шляхів обходу», що надають можливість у найкоротші терміни посісти максимально дозволена «соціальною верхівку», що відкриває доступ до відповідних ресурсів. Важливий результат, а не спосіб його досягнення, і тим більше не професійні навички.

5. Вилучення із концепції соціальних ліфтів професійної та особистісно-значущої складових [18, с. 35–38].

Необхідно розуміти, що соціальний ліфт – це не тільки форма визхідної соціальної мобільності, це і шлях особистісного, професійного розвитку людини протягом усього життя, своєрідний простір «провідної діяльності», у якій, за словами психологів, людина формує власну самоідентифікацію (соціальну, професійну, особисту тощо), самооцінку, відчуває визнання своїх досягнень суспільством, значимість свого існування. Відновлення системи соціальних ліфтів – найважливіше завдання сучасного вітчизняного суспільства, яка фактично не може бути розв'язана без участі освітньої сфери.

Основні напрями профілактики деформації системи соціальних ліфтів наводить О. Селіванова, які в майбутньому можуть відновити роботу соціальних ліфтів як важливого механізму соціальної мобільності. Отже, основними параметрами високоефективного соціального ліфта є такі: бути постійно діючим протягом усього життя людини (причому пріоритет повинен віддаватися підвищенню та розширенню людиною вже освоєної раніше кваліфікації, а не безкінечним множенням їхньої кількості); бути доступним для всіх дійсно бажаних (що обов'язково вимагає вибудовування різнорівневої системи тривалого накопичення «показників успішності» в певній сфері діяльності: навчальній, соціальній тощо, яка переходить із одного рівня освіти на інший); має охоплювати не тільки розповсюджені сьогодні групи («талановиту молодь» тощо), а й передбачати варіанти для цільових груп, які

не на сьогодні елітними; розширювати соціальні позиції, розповсюджені в суспільстві (робітничі професії, соціальна сфера, благодійність), зробивши їх привабливими просторами соціальної мобільності [18, с. 38–40].

В Україні для представників малозабезпечених верств, навіть для тих, хто має високий рівень освіти, професійної підготовки й соціальної активності, використання цих ліфтів є надзвичайно проблематичним.

Тенденцією розвитку системи вищої освіти в Україні є збільшення питомої ваги в ній платної освіти, зокрема на найбільш престижних спеціальностях (юридичних, економічних тощо). Наростання тенденції платності різко зменшує можливості одного з головних каналів соціальної мобільності, яка в сучасних умовах України спрямована не лише на перехід до вищої страти, а й на те, щоб вивратися із вимушеного перебування в маргінальному прошарку.

Низка досліджень засвідчує, що на сьогодні можна говорити про формування так званого «соціального тромбу»: наявні соціальні ліфти або обмежені надзвичайно вузькими соціальними угрупованнями (наприклад, відмінне навчання чи перемога в олімпіадах можуть підняти шанси випускника школи на позаконкурсний вступ у престижний виш), або початково мають обмежену висоту «підйому» (наприклад, боєць загону за період навчання у виші може стати бригадиром) [18, с. 34].

Загалом аналіз наукових досліджень виявляє, що на сьогодні нема одностайної думки щодо розуміння та існування соціальних ліфтів. Одні стверджують, що соціальні ліфти в нас не працюють і необхідно їх створювати, інші – соціальні ліфти працювали й будуть працювати в будь-якому суспільстві завжди, але ними користуються не всі, хто цього хочуть і достойні підвищення соціального статусу, а частіше ті, хто не гідний цього, але має можливості. Проте якщо в суспільстві існують соціальні ліфти, то кожен із його членів переконаний, що за певних умов він може досягти успіху; суспільство стає відкритим, соціальне самопочуття – позитивним.

Висновки. Підводячи підсумки, варто зазначити, що соціальний ліфт є суспільним механізмом, який відповідає за відбір у вищі верстви найбільш соціально активних індивідів і найбільш здібних представників суспільства. Важливою складовою будь-якої системи соціальних ліфтів є освіта. На сьогодні в нашій країні прослідковується тенденція, що освіта на наших очах перестає бути цінністю, провідним механізмом, який забезпечує динаміку вертикальної мобільності людини. Визначивши основні причини появи такої ситуації, можна зазначити, що відновлення системи соціальних ліфтів має бути найважливішим завданням сучасного вітчизняного суспільства, яка фактично не може бути розв'язана без участі освітньої сфери. Проте рушійною силою дієвих соціальних ліфтів є зацікавлені сторони, якими є як держава, суспільство, що реалізують свою волю через інститути влади, соціальні інститути, так і сама людина, котра має розвинений комплекс професійно мобільних якостей. Діяльність різноманітних напрямів відновлення системи соціальних ліфтів дасть змогу в перспективі розглядати цю систему як провідний механізм соціальної мобільності зокрема й соціалізації людини загалом.

Література

1. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / П.А. Сорокин ; пер. с англ. ; общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Соколова. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
2. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс ; пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник ; наук. ред. О. Іващенко. – К. : Основа, 1999. – 726 с.
3. Blau P.M. The American Occupational Structure / P.M. Blau, O.D. Duncan. – N.Y., 1967.

4. Lipset S.M. Social Mobility in Industrial Society / S.M. Lipset, R. Bendix. – Berkeley : University California Press, 1959.

5. Агабабян С.Р. Социально-психологические особенности личности, потерявшей престижный социальный статус : дисс. ... канд. психол. наук / С.Р. Агабабян. – Ростов-на Дону, 2002. – 220 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://diss.rsl.ru/diss/03/0363/030363003.pdf>.

6. Абрамова М.А. Роль образования в социальной стратификации / М.А. Абрамова // Социальная стратегия российской системы образования : материалы Международной научной конференции Третьих Санкт-Петербургских социологических чтений, 14–15 апреля 2011 г. / отв. ред. А.В. Воронцов. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2011. – С. 202–203. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.herzen.spb.ru/img/files/svemor/sociol_conf2011/sociol2011_book.pdf.

7. Акиндинова И.А. Самоактуализация личности в различных типах организации профессиональной деятельности / И.А. Акиндинова // Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях: Психология и педагогика в общественной практике : сборник научных трудов. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2000. – С. 29–36.

8. Новіков В.М. Освіта як інструмент професійної і соціальної мобільності / В.М. Новіков // Демографія та соціальна економіка. – 07/2010. – № 2. – С. 26–35.

9. Попова И.П. Интеллектуально-профессиональный потенциал: к проблеме структурных изменений / И.П. Попова, А.Л. Темницкий // Социологические исследования. – 2011. – № 1. – С. 67

10. Попова И.П. Дополнительное образование как канал профессиональной мобильности / И.П. Попова // Непрерывное образование в политическом и экономическом контекстах / отв. ред. Г.А. Ключарев. – М. : ИС РАН, 2008. – С. 120–133.

11. Шпекторенко И.В. Социальные лифты в структуре социальной мобильности индивида / И.В. Шпекторенко // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2013. – № 6. – С. 93–103. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://www.sziu.ru/media/uploads/uk_13_6.pdf.

12. Бендюков М. Царь без горы. Почему в России не работает социальный лифт / М. Бендюков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.americaru.com/blog/post/6190>.

13. Владимиров А. О программе «Социальный лифт» / А. Владимиров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://soclift.ru/>.

14. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с.

15. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.

16. Социальный лифт как защитный механизм общества. – М. : Институт региональных проблем, 2011. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://irpr.ru/2011/08/09/socialnyj-lift-kak-zashhitnyj-mexanizm-obshhestva/>.

17. Ковбасюк Ю. Українська освіта сьогодні переставати грати роль реально працюючого соціального «ліфта» / Ю. Ковбасюк // Диалог.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page144-2210.html>.

18. Селиванова О.А. Проблема деформации социальных лифтов в современной образовательной сфере / О.А. Селиванова // Вестник Тюменского государственного университета. – 2012. – № 9. – С. 33–40.

Анотація.

Коваліско Н. В., Сенюра О. В. Специфіка й механізми функціонування соціальних ліфтів у сучасному суспільстві. – Стаття.

У статті проаналізовано поняття соціального ліфта як одного із механізмів соціальної мобільності, що заохочує конкуренцію індивідів і забезпечує мобільному індивіду напрям «вверх». Розглянуто концептуальні підходи до вивчення соціальних ліфтів у світовій і вітчизняній літературі, з'ясовано їхню специфіку та феномен виникнення. Прослідковано функціонування соціальних ліфтів, яке виявляється у взаємодії її об'єктивних і суб'єктивних чинників, що перебувають у постійній взаємодії. Установлено, що зацікавленими в мобільності повинні бути як держава, так і сама людина, котра має розвинений комплекс професійно мобільних якостей. Розглянуто освіту як один із найважливіших механізмів соціальних ліфтів. Охарактеризовано основні причини деформації системи соціальних ліфтів у сучасній освіті. Також проаналізовано основні напрями діяльності високоефективного соціального ліфта.

Ключові слова: соціальний ліфт, соціальна мобільність, соціальний тромб, освіта.

Аннотация

Коваліско Н. В., Сенюра О. В. Специфика и механизмы функционирования социальных лифтов в современном обществе. – Статья.

В статье проанализированы понятия социального лифта как одного из механизмов социальной мобильности, что поощряет конкуренцию индивидов и обеспечивает мобильному индивиду направление «вверх». Рассмотрены концептуальные подходы к изучению социальных лифтов в мировой и отечественной литературе, выяснено их специфику и феномен возникновения. Прослежено функционирование социальных лифтов, которое проявляется во взаимодействии ее объективных и субъективных факторов, находящихся в постоянном взаимодействии. Установлено, что заинтересованными в мобильности должны быть как государство, так и сам человек, который имеет развитый комплекс профессионально мобильных качеств. Рассмотрено образование как один из важнейших механизмов социальных лифтов. Охарактеризованы основные причины деформации системы социальных лифтов в современном образовании. Также проанализированы основные направления деятельности высокоэффективного социального лифта.

Ключевые слова: социальный лифт, социальная мобильность, социальный тромб, образование.

Summary

Kovalisko N. V., Senyura O. V. Specificity and mechanisms of functioning of social mobility in modern society. – Article.

The article analyzes the concept of social elevator as one of the mechanisms of social mobility that encourages competition and provides individuals the mobile individual direction “up”. Conceptual approaches to the study of social elevators in the world and national literature found their specificity and the emergence of the phenomenon. It traces the social functioning elevators, which manifests itself in the interaction of objective and subjective factors, which are in constant interaction. Found that interested in mobility should be a state, and the man that has developed a set of mobile professional qualities. We consider education as one of the most important mechanisms of social elevators. Characterize the main causes deformation of social elevators in modern education. Also analyzed the main activities of highly social elevator.

Key words: social elevator, social mobility, social thrombus, education.